

Shoew-ngous - שבועות

De eerste avond

Als het nog volop dag is, begint de dienst met מנחה, zonder תחנון natuurlijk. De eerste dag שבועות kan niet op שבת vallen, zodat ingaande שבועות nooit de orde van שבת קבלת wordt uitgesproken.

Als het tijd voor מעריב is, draagt de חזן het ברכו voor op de Jomtaw-melodie. De פיוט worden uitgesproken zoals ze in de Nederlandse מחזורים staan.

De eerste twee ברכות van מעריב zegt de Gemeente, volgens Raw Tal¹, eerst in hun geheel met de ingevoegde פיוט, die beginnen met resp. וַיֵּרַד אֲבִיר יַעֲקֹב. לא יִהְיֶה לָּךְ en וַיֵּרַד אֲבִיר יַעֲקֹב. De חזן herhaalt telkens het slot van het “vaste” gedeelte met de ingevoegde פיוט. In Amsterdam en een aantal andere Gemeenten zegt de Gemeente eerst alleen het “vaste” gedeelte, dus bij de eerste ברכה van ברוך אתה ה' tot (en met) ימלוך עלינו לעולם ועד. Dit wordt dan door de חזן herhaald vanaf חי וקיים א-ל. Daarna zegt de Gemeente de ingevoegde פיוט met de slot-ברכה, ברוך אתה ה' המעריב ערבim, wat daarna door de חזן herhaald wordt. Evenzo wordt in die Gemeenten gehandeld met de tweede ברכה, waar de חזן de herhaling van het “vaste” gedeelte begint bij הם חיינו כי. Bij de tweede ברכה hebben sommigen de gewoonte om de afsluitende berocho, ברוך אתה ה' אוהב עמו ישראל, samen met de חזן te zeggen².

In ואמונה, na שמע, zegt de Gemeente tot (en met) לך ענו שירה. De חזן herhaalt dit vanaf קבלו עליהם en draagt de eerste regel van de nu volgende פיוט voor: טוביה למרום עלה, והוריד דת כלולה בהג השבועות. De Gemeente zegt dan stil deze פיוט, waarna de חזן de laatste regel ervan, beginnend met למעלה הגדיל למעלה, voordraagt. Daarna zegt de Gemeente het stukje, dat deze פיוט afsluit. Dit begint met ישועות רבות וְהָרַעַם פּוֹדֵה וְגוֹאֵל. Dit wordt dan in zijn geheel door de חזן herhaald.

Vervolgens zegt, volgens Raw Tal, de Gemeente de verzen, die beginnen met מי כבוד הוריה בדבור חמישי כבוד הוריה בדבור חמישי en het ingevoegde stukje, dat begint met וְהָרַעַם פּוֹדֵה וְגוֹאֵל en eindigt met וְהָרַעַם פּוֹדֵה וְגוֹאֵל. Daarna wordt dit alles door de חזן herhaald vanaf מלכותך ראו בניך. Evenzo wordt gehandeld met de verzen, die beginnen met לא ונאמר כי פדה ה' en ה' ימלוך לעולם ועד en wordt afgesloten door ברוך אתה ה' גאל ישראל. Hier herhaalt de חזן vanaf ה' ונאמר כי פדה ה'. In Amsterdam en een aantal andere Gemeenten zegt de Gemeente eerst alleen de twee verzen die beginnen met מי כבוד הוריה בדבור חמישי en מלכותך ראו בניך. De חזן herhaalt het vers dat begint met מלכותך ראו בניך en daarna zegt de Gemeente het korte ingevoegde stukje, dat begint met וְהָרַעַם פּוֹדֵה וְגוֹאֵל, waarna dit door de חזן herhaald wordt. Evenzo wordt in die Gemeenten gehandeld met de verzen, die beginnen met ה' לא תגנב במסתרם en ונאמר כי פדה ה' en het korte ingevoegde stukje dat begint met וְהָרַעַם פּוֹדֵה וְגוֹאֵל.

¹ Boek van de Minhogiem, tevens handleiding van de Synagoge-diensten, te Utrecht, handschrift van Raw J. Tal z.l., daterend uit de jaren 30 van de vorige eeuw.

² Om geen onderbreking te maken tussen deze ברכה en het nu volgende שמע קריאת. Er is nl. een meningsverschil over de vraag of het wenselijk is deze ברכה uit de mond van de חזן te horen en er af te antwoorden.

en wordt afgesloten door ברוך אתה ה' גאל ישראל. Hier herhaalt de חזן aanvankelijk ook alleen het vers dat begint met ונאמר כי פדה ה'.

Het nu volgende השכיבנו wordt door de Gemeente meteen gezegd samen met het ingelaste stukje, dat begint met וְכָל הַעַם רוֹאִים, en de ³slot-ברכה. De חזן herhaalt dit vanaf ובואנו וצאתנו ובואנו met het ingelaste stukje en de slot-ברכה.

De Gemeente zegt nu luid de bijzondere פסוק voor Jomtaw: וידבר משה את מועדי ה'. ⁴אל בני ישראל. De חזן herhaalt daarna deze פסוק. De חזן zingt daarna Half-Kaddiesh op de speciale שבועות melodie. Indien de eerste dag שבועות op zondag valt, roept de שמש, onmiddellijk voor de עמידה, het woord ותודיענו uit.

Nu volgt de עמידה, zoals gebruikelijk op de שלוש רגלים. Op מוצאי שבת wordt ותודיענו in de עמידה ingevoegd.

Na de עמידה zegt de חזן Kaddiesh Tiskabbal, waarna hij de קידוש voordraagt. De קידוש begint in sjoel altijd met סברי וגוי בורה פרי הגפן van ברכה. Daarna gaat de חזן verder met de ברכה van אשר בחר בנו מכל עם וגוי. Als het tevens מוצאי שבת is, maakt de חזן ook Nadat hij de woorden והזמנים ישראל ה' מקדש ה' ברוך אתה ה' uitgesproken heeft, zegt hij de ברכה van בורא מאורי האש over een brandende kaars en vervolgens de speciale ברכה van המבדיל בין קודש לחול, die eindigt met קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. Op het eind van dit alles spreekt de חזן de ברכה van שהחיינו uit. De שמש geeft daarna van de wijn te drinken aan kinderen die nog niet barmitswe zijn. Indien er geen kinderen in sjoel zijn, drinkt de חזן zelf van de wijn.

Vervolgens zegt men עלינו, Kaddiesh van de rouwenden en יגדל.

De ochtendienst op de eerste dag

Als de חזן van de פסוקי דזמרה tegen het einde van נשמת komt, stelt de Shacharies-חזן zich voor het Ngomoed op. Zodra de חזן van de פסוקי דזמרה de woorden וכל קרבי את זכרונך זכרונך זכרונך gereciteerd heeft, begint de Shacharies-חזן luid met ה-אל בתעצמות עוזך. Hij gaat zingend verder tot (en met) ובקרב קדושים תתהלל. Na ישתבה draagt de חזן Half-Kaddiesh voor op de שבועות melodie, waarna ברכו volgt op de gebruikelijke manier. Daarna reciteert de חזן de openings-ברכה, בורא חושך, יוצר אור ובורא חושך, en het vers dat gezegd wordt als er יוצרות worden ingevoegd: אור עולם באוצר חיים, אורות מאופל אמר ויהי.

De יוצר, die nu volgt, bevat 2 gedeelten, die beide door Rabbi Shim-ngoun Hagodoul (ong. 950-1020), ר' שמעון בר יצחק, uit Mainz zijn samengesteld. Het eerste gedeelte, dat begint met de woorden אָדוֹן אֲמִנְנִי, wordt door de חזן ingezet en daarna stil door de Gemeente gezegd. Elke strofe van dit gedeelte bevat 4 regels: de eerste 3 regels bevatten 2 (of 3) woorden en de 4e regel is een citaat, ook van 2 (of 3) woorden, uit משלי 8:22-29. De laatste strofe, die begint met וְעַל נְאֻמֵי אֶרֶץ, wordt door de חזן herhaald. In het tweede gedeelte begint elke regel met een woord (één keer 2 woorden) uit משלי 8:30-31. De eerste 4 regels van dit gedeelte worden in beurtzang door de חזן en de Gemeente voorgedragen: De חזן draagt de eerste 2 woorden van de regel voor, de eerste keer נְאֻמֵי אֶרֶץ, waarna de Gemeente de rest van de regel zegt.

³ ברוך אתה ה' פורש סכת שלום וגוי, dus zonder de הידיעה ה', overeenkomstig de lezing in de Nederlandse מחזורים. In de meeste andere מחזורים is de lezing: הפורש.

⁴ ויקרא 23:44.

De Hazzon herhaalt dit en gaat verder met de eerste 2 woorden van de volgende regel. Vanaf de vijfde regel, die begint met het woord *שְׁעִשׂוּעִים* (uit *משלי 8:30*) gaat de Gemeente stil verder. De laatste 3 regels, dus vanaf *אֵת אֱלֹ-הֵ קִדְשָׁהּ*, worden door de Hazzon herhaald. De dienst gaat daarna verder met *המאיר לארץ*.

De *אופן* bevat 5 strofen. Elke strofe bevat weer 4 regels, waarbij de eerste regel steeds begint met één of twee woorden uit *משלי 8:32*. De Hazzon draagt deze eerste regel voor. De laatste 2 regels van de laatste strofe, dus vanaf *אֶחָד שְׁתֵּי תִיבוֹת*, worden luid door de Gemeente gezegd en daarna door de Hazzon herhaald. De dienst gaat verder met *וְהַחַיִּים יִשׁוּרְרוּ וְכַרְבִּים יִפְאָרוּ*.

Na *קריאת שמע* wordt de korte vorm van *אמת ויציב* gezegd, zoals gebruikelijk als er *זולת* wordt ingevoegd. De bijzondere *הראשונים על הוֹרָה* *זולת* wordt niet door de Hazzon voorgedragen. De Gemeente begint stil met de *זולת*. De strofen van de *זולת* bevatten 3 regels: De eerste regel begint met het begin van één van 10 Geboden uit de *תורה*, in *יתרו*, en elke derde regel is een gedeelte van de *פסוקים* uit *משלי 8:33-9:1*. De laatste 2 strofen hebben een andere opbouw: De (11e en) voorlaatste strofe begint met het 13e woord, *וכל*, van het 10e gebod (*יתרו*) en in de laatste strofe, die begint met de woorden *חֶזֶק וְאֶמֶץ בְּגִזְרָה* en de *פיוט* afsluit, zijn alle regels willekeurig. Deze laatste 2 strofen worden door de Hazzon herhaald.

Na de stille *עמידה* begint de Hazzon de *חזרת הש"ץ* en, zoals gebruikelijk op *Jomtow*, worden hierbij *פיוטים* ingevoegd. Deze worden *קרובות* genoemd⁵. Na de woorden *מלך* *מסוד חֲכָמִים וְנְבוֹנִים* reciteert de Hazzon het vers dat begint met *עוזר ומושיע ומגן*. Een dergelijke formule gaat altijd vooraf aan het invoegen van *פיוטים*: Aangezien het halachisch omstreken is, of er in de *חזרת הש"ץ* wel *פיוטים* mogen worden ingelast, verklaren wij dat we ons beroepen op grote Geleerden van weleer, die het toestaan. Het vervolg *inim* *וּבְנוֹנִים* is op de *שלוש רגלים* anders dan op de *נוראים*. Op de *שלוש רגלים* zegt men *אפתחה פי בשיר ורננים, להודות ולהלל וגו'*.

Nadat de Hazzon dit vers gereciteerd heeft, zegt de Gemeente stil de *פיוט*, die begint met *הוֹכַחַת מוֹסֵר חַיִּים מוֹסֵר חַיִּים*. Deze *פיוט* bestaat uit 4-regelige strofen, 4 woorden in elke regel. De laatste strofe van deze *פיוט* is apart gedrukt. De Hazzon draagt de laatste 2 verzen van het eerste gedeelte van deze *פיוט* voor, *תְּמִימָה וְבָרָה מְשִׁיבַת נְפֹשֵׁי, תְּמַכֶּת לְהַנְחִילִי בְּיָרַח*. Nu volgt in het *מחזור* de laatste strofe van deze *פיוט*. De Gemeente zegt de eerste 2 verzen ervan (het eerste vers is: *מִיִּשְׂרָיִם כָּל מַעְגְּלֵי טוֹבוֹ*), waarna de Hazzon de laatste 2 verzen ervan reciteert (het eerste vers is: *לְהַבֹּת אֵשׁ בְּקוֹל בְּתַצְבוֹ*) en de *ברכה* afsluit met de woorden *מִגַּן אַבְרָהָם*.

De Hazzon zet dan de *חזרת הש"ץ* voort en nadat hij de woorden *אתה להחיות מתים* gereciteerd heeft, zegt de Gemeente de *פיוט* die begint met *תְּמַכּוּ כְבוֹד נוֹחְלֵי תְעוּדָה*. Deze *פיוט* is op dezelfde manier opgebouwd als de vorige *פיוט* (de laatste 2 regels bevatten maar 3 woorden) en ook hier is de laatste strofe weer apart gedrukt. De Hazzon draagt de laatste 2 verzen van het eerste gedeelte van deze *פיוט* voor, *אֲזִי בָעֵת נִסְעוּ מְרַפְּדִים, אֶל סִינֵי*. Nu volgt in het *מחזור* apart de laatste strofe van deze *פיוט*. De Gemeente zegt de eerste 2 verzen ervan (het eerste vers is: *הֲלֹ-יָהּ כִּי הוּא הָיָה וַיְהִיָּה*), waarna de Hazzon de laatste 2 verzen ervan reciteert (het eerste vers is: *לִפְנֵי יְקִימְנוּ וְנִחְיָה*) en

⁵ In de Oosteuropese ritus worden de *קרובות* van de eerste en de tweede dag verwisseld.

de ברכה afsluit met de woorden ה' מחיה המתים. De Gemeente gaat dan stil verder met de פיוט die begint met נִגְד הַהֲרָה. Deze פיוט bestaat uit 4-regelige strofen, in de eerste 3 regels zijn telkens 4 woorden en in de laatste regel, die een citaat uit תנ"ך is, 3 of, een enkele keer, 4 woorden. De חזן draagt de laatste 2 verzen van de laatste strofe voor (het eerste vers is: מְאוֹד נִעְלִיתָה עַל כָּל אֱלֹקִים).

De Gemeente staat dan op en zegt luid zowel het vers beginnend met de woorden ה' ימלוך als het daarop volgende vers beginnend met ואתה קדוש⁶. Daarna herhaalt de חזן deze verzen. De Gemeente gaat daarna stil verder met de פיוט die begint met לא אֶמְרִיךָ הַנְּעִימִים en wier verzen van verschillende lengte zijn. De חזן laat deze פיוט uit vanaf het vers תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים. De חזן gaat luid verder met het vers וְקָנִים נוֹרָא וּמְרוֹם וְקָדוֹשׁ, dat daarna ook luid door de Gemeente herhaald wordt. Nu volgt de 3-regelige strofe, afgesloten door het woord קדוש, die de volgende פיוט inleidt. De eerste regel hiervan is וַיִּקְרָא עֲדוּת בְּיַעֲקֹב. Deze strofe wordt eerst door de חזן voorgedragen en daarna luid door de Gemeente herhaald. De Gemeente gaat daarna stil verder met de פיוט, die begint met וְשִׁבְוֵית מְרוֹם לְקַחָהּ כְּהַיּוֹם. Elk van de 18 strofen van deze פיוט bevat 3 regels, elk met 4 of 5 woorden. Deze פיוט wordt niet door de חזן uitgelaten en de inleidende strofe, beginnend met וַיִּקְרָא עֲדוּת בְּיַעֲקֹב, wordt in Nederland op het eind niet herhaald. De חזן gaat weer hardop bij het volgende תוֹעֲרֵץ, dat hij in zijn geheel voordraagt⁸. Daarna zegt de Gemeente luid de 3-regelige overgangstrofe naar de volgende פיוט, die begint met הַיּוֹם הַזֶּה en afgesloten wordt door het woord קדוש. Deze wordt daarna door de חזן herhaald. De חזן reciteert nu de woorden וּבְכֹן⁹ ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרִכּוּ. De nu volgende פיוט bevat 18 coupletten. Elk couplet (behalve het laatste) bevat 12 verzen, elk vers van 4 woorden. De gehele פיוט wordt in één stuk door zacht door de Gemeente gezegd. De laatste 4 verzen (het eerste vers daarvan is: וַיִּשְׁמְחוּ כָּל הָעָם), die aan het laatste couplet worden toegevoegd en de overgang vormen naar de volgende פיוט, worden door de חזן herhaald.

De חזן reciteert nu, nog een keer, de woorden וַיִּרְדּוּ מִשָּׁה מִן הַהָר אֶל הָעָם¹⁰, die de volgende פיוט inleiden. Deze פיוט bevat 12 coupletten, elk couplet van 22 of 24 verzen en elk vers van 4 woorden, die afwisselend een akrostichon van het א"ב of van תשר"ק, d.w.z., van het א"ב in omgekeerde volgorde, bevatten. De coupletten van deze פיוט worden stil door de Gemeente gezegd. De overgang tussen de coupletten van deze פיוט wordt gevormd door 3-regelige strofen, waarvan het laatste regeltje iedere keer de eerste woorden zijn van één van de 10 Geboden uit יתרו of van het vers direct vóór de 10 Geboden aldaar. Deze strofen worden steeds in hun geheel door de חזן voorgedragen. In het eerste couplet begint de חזן het voordragen al bij קוֹנֵיהֶם לְחַיֵּי עוֹלָם en vóór het couplet dat begint met יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ al bij קָנוּא וְנוֹקְמָה וְקוֹבֵעַ. Evenzo wordt het laatste couplet afgesloten door een dergelijke 3-regelige strofe, wiens laatste regeltje, וְכָל הָעָם רוֹאִים, de eerste woorden zijn van het eerste vers

⁶ תהלים 146:10.

⁷ Ibid. 22:4 (zonder de woorden א-ל נא).

⁸ Dit geschiedt altijd, wanneer dit stukje gezegd wordt.

⁹ 8:22 משלי.

¹⁰ 19:14 שמות.

opgeroepen is, en de eerste regel van de קריאת התורה, בחדש, השלישי, לצאת בני-ישראל, gelezen is. Eerst draagt de חזן 2 regels voor, dan de Gemeente 2 regels, dan weer de חזן, enz., beurt om beurt, tot het eind. Daarna wordt de קריאת התורה voortgezet. De indeling van de פרשה in 5 עליות is zoals aangegeven in de מחזורים. De 10 Geboden worden gelaajend volgens de טעם עליון, de “hoge melodie”, die feestelijker is dan de gewone melodie.

Als het laajenen uit het eerste ספר voltooid is, wordt het tweede ספר, rechts van het eerste, op de שולחן gelegd en zegt de Shacharies-חזן, staand op het Almemmor voor de 2 ספרי תורה, Half-Kaddish. Als hij daarmee klaar is, wordt het tweede ספר weer weggenomen en eerst weer op de שולחן gelegd, wanneer de הגבהה van het eerste ספר heeft plaatsgevonden.

Uit het tweede ספר wordt het stukje uit פינחס gelaajend, dat het Moesof-offer van שבועות beschrijft, במדבר, 28:26-31. Dit begint met de woorden וביום הבכורים.

Daarna wordt de הפטרה gelezen. Deze komt uit het boek יחזקאל, 1:1-28 en 3:12. Wij lezen daar het visioen van יחזקאל, dat de מעשה מְרַכְבָּה genoemd wordt en waarin de Hemelse Troonwagen beschreven wordt. Dit correspondeert met de Openbaring van Hashem op de berg Sinai aan het Joodse volk, waarover we in de תורה-afdeling gelezen hebben.

Vervolgens gaat de dienst verder met אשרי יושבי ביתך. Als dit beëindigd is, neemt de חזן het tweede ספר en degeen die ספר שני heeft het eerste ספר. De חזן zegt dan luid: יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו en de Gemeente begint daarop het stukje te zingen dat begint met הודו על ארץ ושמים. Als de Gemeente dit beëindigd heeft, beginnen de חזן en de personen die hem begeleiden in de richting van de ארון הקודש te lopen. Allen zeggen dan Psalm 24, לדוד מזמור. In de Grote Sjoel werd deze Psalm door het koor gezongen. Indien er geen koor in de sjoel is, zegt iedereen die Psalm zacht voor zichzelf. Tenslotte zet de חזן het ובנוחה יאמר in, dat in zijn geheel door de Gemeente wordt gezongen.

Het Moesof-gebed

De חזן zingt nu Half-Kaddish, waarna de Gemeente de stille עמידה van מוסף zegt. Bij de herhaling van de עמידה wordt in de קדושה, zoals gebruikelijk op Jomtow, אדיר ingevoegd. De חזן gaat nu verder met ואתה בחרתנו, ותתן לנו, ומפני חטאינו, ואתה בחרתנו וגו' וביום הביכורים: שבועות van הקרבנות ingevoegd. Oorspronkelijk volgde nu de lange, uit 8 stukken bestaande פיוט, die begint met de woorden אַתָּה הַנְּחֵלֶתָ. Een dergelijke פיוט, die een opsomming van ge- en verboden bevat¹⁵, wordt een אזהרה (lett. waarschuwing) genoemd. De 8 stukken van deze פיוט zijn afwisselend een akrostichon van het א"ב of van תשר"ק, d.w.z., van het א"ב in omgekeerde volgorde. De laatste 2 regels van de eerste 7 stukken werden door de חזן voorgedragen, zoals aangegeven in de מחזורים. Na het 8^e stuk droeg de חזן de פיוט, die begint met אָז שֶׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת (zie verderop) voor. In latere jaren

¹⁵ Volgens de inleiding van het מחזור שבועות van Prof. Jonah Frankel bevat deze פיוט in totaal 570 (van de 613) ge- en verboden, waarvan een aantal מצוות דרבנן zijn, d.w.z., מצוות, die ons door de חכמים zijn opgelegd (vgl. aldaar p. 10).

werd ook op de eerste dag, in plaats van *אתה הנחלת*, de veel kortere *פיוט* van de tweede dag, *אז הרת ראשית לעמך נתת*, gezegd¹⁶. Deze *פיוט* bevat geen opsomming van *מצוות*, maar een algemene beschrijving van het *wezen* van de *מצוות*. Het is waarschijnlijk de inleiding van een *verloren gegane* *אזהרה*. Deze *פיוט* wordt stil door de *Gemeente* gezegd. Het laatste vers ervan, dat begint met *צדק ורחמי יצדק*, wordt door de *חזן* op een speciale *melodie* voorgedragen. Daarna volgt de *פיוט*, die begint met de woorden *אז שש מאות ושלש עשרה מצות* en de *מצוות* *תרי"ג* samenvat. Deze *פיוט* wordt in zijn geheel door de *חזן* voorgedragen. De *חזן* vervolgt nu de *חזרת הש"ץ* met *אלוקינו ואלוקי אבותינו* en als hij de woorden *ולזמרם ולזמירם* en *לזמירם ולזמרם* reciteert, treden de *כהנים* aan om hun handen door de *לויים* te laten wassen. De *חזן* gaat verder met *ברוך אתה ה' אלוקינו את ברכת מועדיך וגו'* en sluit al deze stukken af met *אתה*. Na *רצה* zegt de *Gemeente* *רצה* met *ה' מקדש ישראל והזמנים*. Als de *חזן* met *רצה* begint, betreden de *כהנים* het *דוכן*. De *חזן* herhaalt dit stukje en sluit het af met *ברוך אתה ה' שאותך לבדך ביראה נעבוד*. Daarna volgen *מודים*, *מולם* en *ועל כולם*, Nadat de *חזן* de woorden *להודות ולך נאה הטוב שמך* heeft gezegd, volgt het *doechenen*, zoals op p. 5 en 6 van *Roush Hashono* beschreven. Na het *doechenen*, beëindigt de *חזן* de *חזרת הש"ץ* met *שום שלום*. Ter afsluiting van de *חזרת הש"ץ* zingt de *חזן* dan *Kaddish Tiskabbal*.

Allen zingen nu samen *אלוקינו*, waarna *הקטורת*, *פטום* en *אומרים*, *היו* *אומרים*, *היו* *אומרים* *אמר רבי אלעזר* en *בבית המקדש* *עלינו* gezegd worden. Daarna wordt door allen samen *עלינו* gezongen, waarna de *rouwenden* *Kaddish* zeggen. Hiermee is de dienst beëindigd.

Mincho, de na-Middag Dienst

Zoals al opgemerkt, kan de eerste dag *שבועות* niet op *שבת* vallen, zodat op de eerste dag *שבועות* bij *מנחה* nooit *gelaajend* wordt. De *עמידה* bij *מנחה* is gelijk aan die bij *יום*; bij de *herhaling* ervan wordt, zoals gebruikelijk (met uitzondering van *כיפור*) de *gewone* (korte) *קדושה* gezegd en op het eind *רב שלום*. Als de eerste dag *שבועות* op *vrijdag* valt, volgt, ná *Kaddish Tiskabbal* na de *חזרת הש"ץ*, de *gehele orde* van *שבת*: de *Psalmen* van *נרננה* (95-99 en 29), *לכה דודי* (92 en 93), waarna de *rouwenden* *Kaddish* zeggen.

שבועות tweede avond Ingaande

De tweede avond is de *opbouw* van de dienst als de eerste avond¹⁷.

Aan het slot van het eerste in *מוכה* *מי* *ingevoegde* stuk, *אמונה אמן*, wordt de *regel*, *2* keer *uitgesproken*: De eerste keer als *afsluiting* van het *voorafgaande* *שוררו* *עם איש שיבה שוררו* en leest men *ואמרו*. De tweede keer als *inleiding* tot *ה' ימלוך לעולם ועד* en leest men *ואמרו*.

ו*פרוש* *עלינו* *סוכת שלומך* (en met) *השכיבנו* wordt door de *Gemeente* gezegd tot (en met) *תשועת* *פרכי תורת* en eindigt met *תשועת*.

¹⁶ Vgl. Raw Tal § 393a.

¹⁷ Op de tweede avond worden in de Oosteuropese ritus andere *פיוטים* (מעריבים) gezegd dan in de Westeuropese ritus.

עולָמִים. De herhaalt nu het einde van השכיבנו vanaf ובואנו ושמור צאתנו ובואנו en draagt dit extra-stukje voor. Daarna zet de הזון de פיוט in, die begint met אֲשֶׁר־יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹדָה עִם סְגֻלָּתוֹ. Deze פיוט is een "ביכור", d.w.z., een extra-toevoeging, waarin een aspect van שבועות, dat verband houdt met het המקדש, in dit geval het aldaar brengen van de ביכורים, de eerstelingen van de 7 vruchtsoorten, waarmee ארץ ישראל gezegd is, vanaf שבועות, beschreven wordt. Deze פיוט wordt nu door de Gemeente gezegd en afgesloten met פורש וגו' ברוך אתה ה' פורש וגו'. Als de Gemeente hiermee klaar is, herhaalt de הזון uitsluitend פורש וגו' ברוך אתה ה' פורש וגו' en dus niet ook de laatste woorden van de פיוט.

Als het ook ingaande שבת is, wordt vóór וגו' eerst וידבר משה את מועדי ה' וגו' gezegd. In de עמידה worden dan natuurlijk de woorden die tussen haakjes staan voor שבת gezegd. Na de עמידה volgen dan ויכולו ומגן אבות, en וגו' במנוחתנו וגו'. Direct na de woorden וארץ שמים וארץ ואתה ה'...קנה שמים וארץ wordt dan, voor מגן אבות, een korte פיוט ingevoegd, die begint met יום שֶׁבַת זְכוֹר הַשְּׁמִיעַ בְּסִינַי. Dit stukje wordt ook door de הזון voorgedragen. Dit is de enige keer in het jaar dat eventueel in מגן אבות een פיוט wordt ingevoegd. Nadat de הזון dit alles afgesloten heeft met de woorden ברוך אתה ה' ברוך אתה ה', zegt hij Kaddish Tiskabbal. In de עמידה, wordt op Jomtow niet gezegd. Het vervolg van de dienst is daarna als de eerste avond: קידוש, עלינו, Kaddish van de rouwenden en יגדל.

שבועות op de tweede dag

De ochtenddienst van de tweede dag שבועות is op dezelfde manier opgebouwd als die van de eerste dag. De Shacharies-זון begint weer luid met ה-אל בתעצומות עוזך.

De יוצר, die evenals de eerste dag door בר יצחק is samengesteld, begint met de woorden אֵילַת אֶהְבִּים. Hij bevat 14 strofen van 4 regels elk. Twaalf daarvan zijn opgebouwd volgens een akrostichon van een dubbel "א". In een extra strofe, die eindigt met het woord קדוש, heeft de auteur zijn naam verwerkt. Deze strofe bevindt zich tussen de verzen die met een ב en ג beginnen, als tweede strofe, én aan het eind van de פיוט, als veertiende strofe. Beide keren wordt deze strofe door de הזון, nadat deze de פיוט ingezet heeft, voorgedragen. Daarna gaat men verder met המאיר לארץ, of, op שבת, met הכל יודוך.

De ארְחֻת אֶרְאֵלִים יְקַדִּישׁוּ בְרָדְתוֹ לְסִינַי. Deze worden luid door de הזון voorgedragen. De Gemeente gaat stil verder. Alle strofen, behalve de derde strofe, zijn één-regelig en eindigen met de woorden כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. Deze strofen zijn opgebouwd volgens een akrostichon van een dubbel "א". De derde strofe, die begint met de woorden הַר סִינַי, bevat 5 regels en past niet in dit schema. De voorlaatste regel van deze פיוט, die begint met שֹׁאֵג שׁוֹפְרוֹת, wordt luid door de הזון herhaald, waarna de Gemeente de laatste regel zegt, die daarna ook door de הזון wordt voorgedragen.

De זולת begint met de woorden גְּדוֹל בְּנוֹעָדִים אֲנוּכִי. De strofen van de זולת zijn van 3 of 4 regels, waaraan het begin van een פסוק uit de 10 Geboden voorafgaat. De laatste strofe, die begint met וְכָל הַעַם מִרְחוֹק עֲמָדוֹ¹⁸, wordt luid door de חזן herhaald.

Als de tweede dag שבוועות op שבת valt, worden in de עמידה de woorden die tussen haakjes staan voor שבת gezegd.

In de herhaling van de עמידה volgt na het פיוט die begint met אֶרְצָן מְטָה וְרַעְשָׁה. Deze פיוט, afkomstig van רבי אלעזר בירבי קליר¹⁹, bestaat uit 4-regelige strofen. De laatste strofe van deze פיוט is apart gedrukt. Het eerste gedeelte van deze פיוט wordt stil door de Gemeente gezegd. De חזן herhaalt de laatste 2 verzen hiervan: כָּתַב²⁰ שְׁלִישִׁים שְׁלִשִׁי, לַעֲת גִּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, פיוט. De Gemeente zegt de eerste 2 verzen hiervan (het eerste vers is: גּוֹרְלִי עֲזָרִי עֲזָרִי), waarna de חזן de laatste 2 verzen ervan voordraagt (het eerste vers is: בְּרוּךְ אַתָּה ה' מִגֵּן אַבְרָהָם) en de ברכה afsluit met de woorden וּמְגִנִּי.

Nadat de חזן de woorden גִּעָה בַּחֲדָשׁ מְטָה וְרַעְשָׁה gereciteerd heeft, volgt de פיוט die begint met מִן הַהָר לְמַעוֹנָיו. Deze פיוט is op dezelfde manier opgebouwd als de vorige פיוט en ook hier is de laatste strofe weer apart gedrukt. De Gemeente zegt weer stil het eerste gedeelte van deze פיוט. De חזן herhaalt de laatste 2 verzen ervan: צָעַד וְגִבֵּר וְעָלָה. פיוט. De Gemeente zegt de eerste 2 verzen ervan (het eerste vers is: אֲלֵקִים הַזֵּי לְמִשְׁחָקִים), waarna de חזן het slot ervan reciteert, מִמְּרַחֲקִים נְקוּמִים יָקִים, en de ברכה afsluit met de woorden בְּרוּךְ אַתָּה ה' מַחִיָּה הַמַּתִּים.

De Gemeente gaat dan stil verder met de פיוט die begint met קְדוּשׁ הוֹפִיעַ מִפְּאָרָן. De laatste strofe, die begint met תּוֹרָה הִנְכִי, wordt door de חזן herhaald. De Gemeente staat dan op en zegt luid zowel het vers beginnend met de woorden יַמְלוֹךְ²¹ 'ה, als het daarop volgende vers beginnend met וְאַתָּה קְדוֹשׁ²².

Daarna herhaalt de חזן deze verzen. De Gemeente gaat daarna stil verder met de פיוט die begint met אֲנוּכִי בְּשֵׁם אֱ-ל שְׁדִי. De חזן begint pas luid bij het vers חֵי וְקִיָּם נוֹרָא, dat daarna ook luid door de Gemeente herhaald wordt. De Gemeente gaat daarna stil verder met de פיוט, die begint met אֲשׁוּרִית²³. De חזן gaat weer hardop bij אֱ-ל נָא לְעוֹלָם תּוֹעֲרֵן, dat hij in zijn geheel voordraagt²⁴. De חזן reciteert nu de woorden וּבִכְן²⁵ ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרָכּוֹ. De nu volgende פיוט bevat 22 coupletten van verschillende lengte. Deze פיוט wordt zacht door de Gemeente gezegd. De eerste 15 coupletten beginnen met het citaat van een gedeelte van een פסוק uit משלי 8:22-29 (de

¹⁸ Aldus is de punctuatie bij Polak&Van Ameringen en Goldschmidt: een קמץ onder de מ. Bij Heidenheim en Proops: een שוא onder de מ. In de Oosteuropese ritus zijn de אופן en de זולת van de tweede dag gelijk aan die van de eerste dag.

¹⁹ Deze leefde in ישראל. Waarschijnlijk geboren eind 6^e eeuw en was actief in de eerste helft van de 7^e eeuw. Vgl. noot 15 in Shacharies van Joun Kippoer.

²⁰ Aldus is de punctuatie in de Nederlandse מחזורים en bij Artscroll: een פתח onder de כ. Bij Heidenheim en Goldschmidt: een קמץ onder de כ.

²¹ 146:10. תהלים

²² Ibid. 22:4 (zonder de woorden נא).

²³ Hier leest ook Goldschmidt een פתח onder de כ. De overigen als bij noot 20.

²⁴ Dit geschiedt altijd, wanneer dit stukje gezegd wordt.

²⁵ משלי 8:22.

eerste 2 delen van משלי 8:29 verschijnen in het 14^e couplet). In het 15^e couplet (met het opschrift מוֹסְדֵי אֶרֶץ (בְּחֻקוֹ מוֹסְדֵי אֶרֶץ) wordt het stukje vanaf הַנּוֹצֵר מֵאֶרֶץ tot het eind יוֹצֵר הָאֶרֶץ door de חזן voorgedragen. De verzen die tussen haakjes staan op het eind van het eerste couplet worden wel gezegd, maar op alle andere plaatsen worden ze niet gezegd²⁶. De laatste 4 regels van het laatste couplet worden weer door de חזן voorgedragen, van וַיִּשְׁמְחוּ כָּל הָעָם tot en met הָהָר אֶל הָעָם.

De חזן reciteert nu, nog een keer, de woorden הָהָר אֶל הָעָם²⁷, die de volgende פיוט inleiden. Deze פיוט correspondeert met de פיוט van de 1^e dag, met dezelfde openingswoorden en op dezelfde plaats in de dienst. Hij bevat 12 coupletten, elk couplet van 22 regels, die afwisselend een akrostichon van het א"ב of van תשר"ק, d.w.z., van het א"ב in omgekeerde volgorde, bevatten. Hij wordt op dezelfde manier voorgedragen als de corresponderende פיוט van de 1e dag: De coupletten van deze פיוט worden stil door de Gemeente gezegd. De overgang tussen de coupletten van deze פיוט wordt gevormd door 3-regelige strofen, waarvan het laatste regeltje iedere keer de eerste woorden zijn van één van de 10 Geboden uit יתרו of van het vers direct vóór de 10 Geboden aldaar. Deze strofen worden steeds in hun geheel door de חזן voorgedragen. Evenzo wordt het laatste couplet afgesloten door een dergelijke 3-regelige strofe, wiens laatste regeltje, וְכָל הָעָם רוֹאִים, de eerste woorden zijn van het eerste vers ná de 10 Geboden²⁸. Hier begint het voordragen al bij מַפְעָלִים בְּכָל מַפְעָלִים. Vervolgens zegt de חזן luid ומושיע ישראל ואתה קדוש ישראל ומושיע ישראל, die begint met de woorden וְכָל הָעָם רוֹאִים. Deze סילוק wordt in zijn geheel stil door de Gemeente gezegd. De חזן begint hardop met וְכָל הָעָם רוֹאִים, waarna de שחרית van קדושה volgt. Het vervolg van de dienst is als op de eerste dag, waarbij als שיר היחוד natuurlijk die van de dag van de week, waarop de tweede dag שבוועות valt, gezegd wordt. In de plaatsen waar het gebruikelijk is²⁹ om na de שיר שבוועות een speciale מזמור voor Jomtow te zeggen, wordt op de tweede dag Psalm 29, מזמור לדוד הבו לה' בני אלים וגו', toegevoegd. Nadat de rouwenden daarna Kaddish gezegd hebben, volgt nu מגילת רות. De חזן draagt de eerste woorden ervan, וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא, voor, waarna het geheel stil door de Gemeente gelezen wordt. Nadat de חזן de laatste פסוקים ervan luid gezegd heeft, zeggen de rouwenden wederom Kaddish.

שבועות op de tweede dag

Het "Ausheben" gaat als de eerste dag, waarbij שבת op שבת, de מידות י"ג en alles wat daarop volgt, gezegd worden. De tweede dag is מתנה יד en wordt uit het eerste ספר hetzelfde gelaajend als op de 8^e dag פסח, vgl. Pesach p. 20. De tweede dag worden geen אקדמות gezegd. Uit het tweede ספר wordt hetzelfde gelaajend als op de eerste dag, nl. het stukje uit פינחס, dat het Moesof-offer van שבוועות beschrijft, 28:26-31. Dit begint met de woorden וביום הבכורים.

²⁶ Op het eind van het 2^e, 3^e, 4^e en, in sommige מהזורים, het 21^e (voorlaatste, begint met שְׁלֵמוֹ) couplet.

²⁷ שמות 19:14.

²⁸ שמות 20:15.

²⁹ Zoals Utrecht, Elburg en Borculo.

Als הפטרה wordt de tweede dag uit het boek חבקוק gelezen, 2:20-3:19, dus vanaf de woorden בְּהִיכֵל קָדְשׁוֹ. In veel plaatsen draagt degenen die de הפטרה voorleest na het tweede vers, תְּפִלָּה לְחַבְקוּק וְגו', een פיוט in het Aramees voor, beginnend met de woorden יִצִיב פְּתָגָם, waarvan alle verzen eindigen met de lettergreep רִין—. Deze פיוט correspondeert met de veel langere אקדמות van de eerste dag. In Nederland wordt deze פיוט niet gezegd. Deze tekst uit חבקוק bevat een met de מעשה מרכבה van de eerste dag overeenkomend visioen. Dat zou dan de reden zijn dat wij dit stuk op de tweede dag als הפטרה lezen³⁰.

Na de הפטרה worden, als het ook שבת is, de 2 stukken פורקן en de שברך מי שברך voor de Gemeente gezegd. Daarna volgt de ceremonie van מתנת יד, zoals beschreven in Pesach, p. 20-22. Het vervolg van de dienst is als op de 1^e dag שבועות, waarbij als het tevens שבת is, Psalm 29 i.p.v. Psalm 24 wordt gezegd (resp. gezongen door het koor) bij het terugbrengen van de ספרי תורה naar de ארון הקודש en de toevoegingen tussen haakjes in מוסף worden gezegd. In alle Gemeenten wordt bij de הש"ץ van חזרת הש"ץ van מוסף de פיוט, die begint met אֲזַכְרֶנּוּ רֵאשִׁית לְעֹמֶד נֶתַתָּ, ingevoegd, waarna het stukje dat begint met אֲזַכְרֶנּוּ שֵׁשׁ מְאוֹת וְשָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת gezegd wordt. Dit gebeurt zoals bij de eerste dag op p. 6-7 beschreven is. In Nederland worden dus de beide dagen שבועות in מוסף dezelfde פיוטים ingevoegd.

Mincho, de na-Middag Dienst

Als de tweede dag שבועות op שבת valt, wordt in מנחה gelaajend en wel, de eerste פרשה van de seddere van de eerste שבת ná שבועות. Dat kan נשא of בהעלותך zijn. Vóór het “Ausheben” wordt op שבת, na de Half-Kaddiesh na לציון, ובא לציון³¹ het vers ואני תפילתי³¹ gezegd. In de עמידה van de שלוש רגלים worden dan de woorden die tussen haakjes staan voor שבת gezegd. צדקתך wordt ook op שבת niet gezegd.

De avonddienst uitgaande Jomtow

In de מעריב-dienst van de uitgaande tweede dag שבועות, wordt in de עשרה שמונה het חוננְתָנוּ ingevoegd. Als het de 2^e dag ook שבת was, worden alle stukken van שבת מוצאי שבת gezegd: Na de עשרה שמונה volgen dan נועם en ויהי נועם en ואתה קדוש, waarna Kaddiesh Tiskabbal. Vervolgens, ויתן לך, met een beker wijn, בשמים en een kaars, שיר המעלות, (Ps. 128), עלינו en Kaddiesh voor de rouwenden. Als de 2^e dag op een werkdag viel, dan volgen na de עשרה שמונה Kaddiesh Tiskabbal, met alleen een beker wijn, עלינו en Kaddiesh voor de rouwenden.

³⁰ Vgl. מתן תורה in deze tekst uit חבקוק op de אורה חיים סי' תצ"ד, סעיף ב'. Vgl. מגילה ל"א ע"א רש"י ד"ה. ומפטרין בחבקוק

³¹ 69:14. תהלים